

KEVÄTVEHNÄLAJIKKEIDEN TUNTOMERKEISTÄ

ELLI KORPINEN

Valtion siementarkastuslaitos, Helsinki

Saapunut 14. 1. 1956.

Viljojen kylvösiemenkaupassa meillä nykyään jo varsin yleisesti myyjä antaa ostajalle vakuuden myymänsä lajikkeen aitoudesta. Korkeampien laatuluokkien, valio- ja laatusiemenen siemeneristä, se onkin pakollista, mutta tavallista kauppasiementä meillä sen sijaan saa myydä vaikkapa vain pelkällä lajinimellä varustettuna. Tavallisen kauppasiemenenkin aitoutta on Valtion siementarkastuslaitoksessa kuitenkin pyritty valvomaan ainakin siinä määrin, että pahimmat virheet lajikkeiden nimissä tulisivat korjatuiksi silloinkin, kun siemennäytteen tarkastuttaja ei ole erikoisesti aitousmäärittystä pyytänyt. Tällainen työ edellyttää kuitenkin, että tarkastuslaitoksessa tunnetaan lajikkeet. Siihen päämäärään on siementarkastuslaitoksessa pyrittykin alusta saakka. Mutta lajikkeet vaihtuvat uusiin lajikkeisiin siemenkaupassa usein niin nopeasti, että tuskin on uuden lajikkeen tuntomerkkeihin ehditty tutustua, kun lajike jo jää kaupasta pois ja korvataan uudella. Kaupasta poistettu lajike saattaa silti jäädä viljelyyn ja tulla taas jonkin ajan kuluttua uudelleen siemenmarkkinoille ellei juuri sellaisena niin mahdollisesti muihin lajikkeisiin sekoittuneena. Siementarkastajan pitää sen vuoksi tuntea sekä parhaillaan kaupassa olevat että kaupasta jo yleensä syrjäytyneet, mutta vielä osittain viljelyyn jääneet lajikkeet.

Sen vuoksi seuraavaan tutkimiskaavaan, jossa selostetaan niitä kevätevehnien tuntomerkkejä, joiden nojalla kevätevehnälajikkeet Valtion siementarkastuslaitoksessa määritetään, on otettu paljon sellaisiakin lajikkeita, joilla ei tällä hetkellä ole siemenkaupassa mitään merkitystä. Siinä ovat kaikki ne kevätevehnälajikkeet, joista on siementarkastuslaitokseen saapunut näytteitä viimeksi kuluneiden 20 vuoden aikana. Selostettavia lajikkeita on kaikkiaan 25.

Tässä aikakauslehdessä on aikaisemmin (Maatal.tiet. aikak. 13 (1941): 145—164) esitetty kevätevehnien tutkimiskaava, jonka täydennykseksi seuraava kaava on laadittu. Niissä molemmissa on lajikkeet ryhmitelty ensin joko koko kasveissa tai siemenissä selvimmin havaittavien tuntomerkkien — kuten vihneiden pituu-

den, kaleiden värin jne. — mukaan ja sen jälkeen on kunkin lajikkeen kohdalla selostettu tarkemmin ko. lajikkeen erikoistuntomerkkejä.

Selostus perustuu valtion siementarkastuslaitoksen laboratoriossa ja koekentällä suoritettuihin tutkimuksiin. Kun eri lajikkeet ovat joutuneet tutkittaviksi yleensä sitä mukaa kuin ne ovat ilmaantuneet kauppaan ja saapuneet tarkastettaviksi, eivät kaikki selostettavat lajikkeet ole olleet yhtä monta vuotta tutkittavina; jotkut vanhimmat ja uusimmat lajikkeet ovat olleet tarkastettavina vain parikin vuotta, joten niistä esitetyt tiedot eivät ole yhtä luotettavia kuin yleisimmistä lajikkeista esitetyt tiedot, jotka suurelta osalta perustuvat lähes 20 vuoden aikana suoritettuihin tutkimuksiin.

Niihin kasvien morfologisiin ominaisuuksiin, joihin lajikemääriyksissä huomio kiinnitetään, voivat lajikkeesta riippumattomat tekijät, kuten erilaiset viljelyolot, aiheuttaa sen verran vaihteluita, että sellaisetkin lajikkeet, jotka yleensä voidaan helposti erottaa jo pelkistä siemenistäkin, voivat joskus olla vaikeasti erotettavissa.

Kun lajikkeiden määriyksessä kentällä, jossa on kasvamassa paljon lajikkeita vierekkäin, on a i k a i s u s havainnoista paljon apua, luetellaan seuraavassa kevätvehnälajikkeet siinä järjestyksessä kuin ne keskimäärin eri vuosina ovat a l k a n e e t t ä h k i ä siementarkastuslaitoksen koekentällä Viikissä. Tässä tarkoituksessa voi tietenkin käyttää yhtä hyvin lopullista valmistumispäivää, mutta tuleentumisaste on vaikeampi määrittää täsmällisesti kuin tähkimisen alkaminen. Eri lajikkeiden lopullinen tuleentumisjärjestys ei ole aivan sama kuin tähkälletulojärjestys.

Tähkälletulojärjestys:

1. Tammi, Apu, Pika I ja II, Garnet
2. Soppu, Kimmo
3. Hopea, Terä
4. Kiuru
5. Timantti I, Aurore
6. Fylgia, Marquis, »Vihnevehnä» (sveitsil.)
7. Hankkijan Ruskea
8. Timantti II, Touko
9. Svenno, »Kanadalainen»
10. Kärni, Drott, Brons
11. Pondus
12. Extra Kolben II.

Eri lajikkeiden tähkälletulojärjestys on vuodesta toiseen pysynyt suurin piirtein samana, mutta eri lajikkeiden tähkälletulon välinen aika on sen sijaan vaihdellut hyvinkin paljon. Joinakin vuosina on esimerkiksi aikaisimman ja myöhäisimmän ryhmän välillä ollut tähkimisen alkamisessa vain 6 päivän, mutta joskus taas jopa 15 päivänkin ero.

KEVÄTVEHNIEN TUTKIMISKAAVA

I. VIHNEET LYHYET

a) Kaleet ruskeat, kaljut

b) Lehden korvakkeiden reunoissa on karvoja; korvakkeet melko suuret. Jyvät värittyvät fenolikäsittelyssä ¹⁾ *vaalean ruskeiksi*.

c) Tähtälapakon alimpien nivelten reunassa pitkää nukkaa. Korren ylin solmu melkein kalju. Tähtä pitkä, kapeahko, kärjestä suippeneva. Kaleet kapeat. Jyvä pitkulainen, litteä, sileä.

TIMANTTI I
(DIAMANT I)

cc) Tähtälapakon alimmat nivelet kaljut tai on reunassa lyhyttä nukkaa.

Muistuttaa Timantti I:tä, mutta eroaa siitä seuraavasti: Lehdet varsinkin ennen tähkimistä yleensä nuokkuvammat; korsi tähkimisestä lähtien vähän lyhyempi (15—20 cm); korren solmussa nukkaa vähän enemmän; tähtä vähän leveämpi ja vähemmän suippeneva sekä vielä tuleentuneenakin pystympi; jyvä yleensä pienempi, suhteellisesti lyhyempi ja paksumpi kuin Timantti I:llä

TIMANTTI II
(DIAMANT II)

Melkein kuten Timantti II, mutta korren ylimmässä solmussa ja korressa solmun yläpuolella yleensä runsaasti nukkaa. Heteen ponnet heikosti violetit

FYLGIA

bb) Lehden korvakkeiden reunoissa ei karvoja. Korvakkeet pienet.

Korren ylimmässä solmussa ja korressa solmun yläpuolella runsaasti nukkaa. Heteen ponnet heikosti violetit. Tähtälapakon alimpien nivelten reunanukka keskipitkää. Tähtä melkein tasapaksu. Jyvät värittyvät fenolikäsittelyssä *ruskeiksi* (usein vähän kirjaviksi) ja kaleet vaaleamman ruskeiksi kuin b-ryhmässä (yllä)

AURORE

aa) Kaleet vaaleat, kaljut

b) Lehden korvakkeiden reunoissa on karvoja.

c) Tähtälapakon alimpien nivelten reunassa pitkää — keskipitkää nukkaa.

d) Korren ylimmässä solmussa ja korressa solmun yläpuolella nukkaa *vähän* tai jonkin verran.

e) Jyvät värittyvät fenolikäsittelyssä *vaalean ruskeiksi*.

Lehden korvakkeissa antosyana, mutta yleensä vain *reunoilla* (näkyä parhaiten juuri ennen tähkimistä). Korren ylimmässä solmussa nukkaa jonkin verran. Tähtä tasapaksu, lapakon alimpien nivelten reunoissa keskipitkää nukkaa (vrt. Kärniä). Jyvä suuri, suhteellisen lyhyt, vähän kärkeen kapeneva, kärjen nukkapinta vinossa

SVENNO

Lehdet melko pystyt ja kapeat, myöhään sinivihreät. Korressa yleensä runsaasti härmettä. Jyvä vähän lyhyempi ja paksumpi kuin Timantin jyvä, alkio tavallisesti hyvin sileä, jyvän kärkinukka yleensä pitempää kuin esim. Timantilla

TOUKO

¹⁾ Ks. Maataloustiet. aikak. 13 (1941): 163.

- ee) Jyvät värittyvät fenolikäsittelyssä tumman tai vaalean ruskean kirjaksi.
Lehdet melko nuokkuvat ja leveät, usein kellanvihreät. Korsi heikko, usein punertava. Tähtkä melko paksu, kärkeen suippeneva; osalla violettipontiset heteet. Jyvä tavallisesti kärkeen päin kapeneva, melkein kuten Sopuvehnän jyvä, mutta selkäpuolelta loivempi ja kärjessä oleva nukkapinta enemmän vinossa Tähtkä pieni. Aikainen KIURU
GARNET
- eee) Jyvät värittyvät fenolikäsittelyssä tumman ruskeiksi.
Korsi melko pitkä, sen ylimmän solmun nukkaisuus vaihtelee, mutta yleensä nukkaa on vähän. Heteen ponnet vaalean keltaiset. Tähtkä pitkä, harvahko, yleensä jo ennen tuleentumista vähän nuokkuva, kaareva. Kale kapeahko. Jyvä tavallisesti kärkeen päin kapeneva ja hiukan kulmikas SOPU
Lehdet kapeahkot. Korren solmujen nukkaisuus vaihtelee kuten Sovulla. Heteen ponnet heikosti violetit. Kale melko leveä, vähän ruskehtavampi kuin Sovulla. Tähtkä jää usein kapeaksi. Jyvä pieni, lyhyt, pyöreäpäinen, ei aivan litteä, usein tummalaikuinen KIMMO
- dd) Korren ylimmässä solmussa ja useimmilla lajikkeilla myös korressa solmun yläpuolella runsaasti nukkaa.
- e) Jyvät värittyvät fenolikäsittelyssä vaalean ruskeiksi.
Korsi melko lyhyt, sen solmuissa tavallisesti runsaasti nukkaa, mutta itse korressa solmun yläpuolella vain vähän nukkaa. Tähtkä paksu ja lyhyt (joukossa usein joitakin ruskeakaleisia, mutta muuten Tammen tyyppisiä tähkiä). Jyvä lyhempi ja paksumpi kuin Timantin jyvä, yleensä tasapaksu, joskus kärkeen päin kapeneva, alkio melko suuri TAMMI
Lehdet leveät, varsinkin orasasteella usein nuokkuvat. Korsi pitempi kuin Tammella. Korressa solmun yläpuolella niin runsaasti nukkaa, että se tuntuu kosketettaessa karhealta. Tähtkä melko suuri, kärjestä suippeneva, lapakon nivelet melko pitkät, kale leveä. Jyvä keilamaisesti kärkeen päin kapeneva, kärjen nukkapinta vinossa TERÄ
Tähtkä suuri, harvahko, lapakon reunanukka pitkää. Jyvä tasapaksu, korkeampi kuin esim. Timantilla, kärkinukka melko pitkää DROTT
- ee) Jyvät värittyvät fenolikäsittelyssä tumman ruskeiksi.
Lehdet leveät, korsi pitkä. Sekä korren solmu että korsi solmun yläpuolelta kovin nukkaiset. Tähtkä melko suuri, vähän kärkeen suippeneva; lapakon alin nivel kovin lyhyt. Kaleet leveät. Jyvä suuri, paksu, usein jauhomainen; kärjen nukkapinta vinossa, nukka melko pitkää »KANADALAINEN»
Kuten edellinen, mutta korren solmussa ja solmun yläpuolella vähemmän nukkaa MARQUIS =
»TASKU»
Lehdet melko kapeat. Korressa ylimmän solmun yläpuolella hyvin runsaasti nukkaa. Tähtkä melko paksu, mutta kärkeen suippeneva, lapakon nivelet pitkänlaiset, niiden reunanukan pituus vaihtelee pitkästä lyhyeen. Jyvä melkein kuten »Kanadalaisen», mutta ei niin paksu ja kärkinukka on lyhempää; jyvän pitkittäinen selkä-

- viiru on usein selvä. Fenolikäsittelyssä ovat jyvät 5 t:n kuluttua tavallisesti tumman ruskeat, mutta 24 t:n kuluttua vaaleammat kuin Kanadalaisen
- PRONSSI
(BRONS)
- cc) Tähtälapakon alimpien nivelten reunanukka lyhyttä tai ovat nivelet kaljut.
- d) Korren ylimmässä solmussa ja korressa solmun yläpuolella nukkaa yleensä vähän tai ei yhtään.
- e) Jyvät värittyvät fenolikäsittelyssä vaaleanruskeiksi. Oraan lehtitupet kaljupia kuin kevätvehnillä yleensä. Lehden korvakkeissa *kauttaaltaan* antosyania (vertaa Svennoa). Lehdet melko myöhään sinivihreät. Tähtä suuri, tasapaksu; tähtälapakon nivelet lyhyet ja leveät. Jyvä suuri, leveä, suhteellisen lyhyt, yleensä vähän kärkeenpäin kapeneva, kärjen nukkapinta vähän vinossa, nukka kovin lyhyttä
- KÄRNI
(KÄRN II)
- dd) Korren ylimmässä solmussa *hyvin runsaasti* nukkaa.
- e) Jyvät värittyvät fenolikäsittelyssä vaaleanruskeiksi. Lehdet myöhään sinivihreät; lehden reunoissa usein karvoja. Korressa solmun yläpuolella nukkaa vain kohtalaisesti. Tähtä melko suuri, tasapaksu, lapakon nivelet pitkähköt (reunanukan pituus vaihtelee). Jyvä kärkeen päin kapeneva
- PONDUS
- Lehdet myöhään sinivihreät (vielä myöhäisempi kuin Pondus), pystyt. Korressa solmun yläpuolella runsaasti nukkaa. Tähtä melko suuri, kärkeen suippeneva
- EXTRA-KOLBEN II
- bb) Lehden korvakkeista noin puolet ilman reunakarvoja.
- c) Tähtälapakon alimpien nivelten reunanukka pitkä — keskipitkä.
- d) Korren ylimmässä solmussa nukkaa vähän tai jonkin verran (korressa solmun yläpuolella vähemmän kuin solmussa).
- e) Jyvät värittyvät fenolikäsittelyssä vaaleanruskeiksi. Lehdet ja tähtä pystyymät ja korsi vähän lyhempi kuin Sopusvehnän. Jyvä melko lyhyt, muuten muistuttaa Timantin jyvää
- HOPEA

II. VIHNEET PITKÄT

a) Kaleet ruskeat, kaljut

- b) Lehden korvakkeiden reunoissa ei karvoja.

Tähtälapakon alimpien nivelten reunanukka keskipitkä — lyhyttä. Jyvät melko pitkiä ja kapeita, värittyvät fenolikäsittelyssä ruskeiksi, vähän kirjaviksi

HANKKIJAN
RUSKEA

Jyvät suurempia, paksumpia ja värittyvät fenolikäsittelyssä tasaisemmin tumman ruskeiksi kuin Hankkijan Ruskean jyvät. (Alkujaan sveitsiläinen, viljellään nykyään mm. Kotkan ympäristössä)

»VIHNEVEHNÄ»

aa) Kaleet vaaleat, kaljut

- b) Lehden korvakkeiden reunoissa on karvat. Tähtäläpakon alimpien nivelten reunanukka pitkä.

Korren ylimmän solmun nukkaisuus vaihtelee, mutta yleensä nukkaa on hyvin vähän. Jyvä yleensä melko pitkä, alkiosuuri, kurttuinen. Jyvät värittyvät fenolikäsittelyssä yleensä kirjaviksi, (kärkipää tummemman ruskea kuin alkio-pää) tai on osa jyivistä vielä 5 t:n kuluttua aivan muuttumatta, mutta osa kokonaan ruskeita tai kirjavia
 Muistuttaa suuresti edellistä, mutta kaleet ovat vähän kapeammat ja pitemmät, samoin jyvät, jotka sitäpaitsi värittyvät fenolikäsittelyssä tumman ruskeiksi

APU

PIKA II

- bb) Lehden korvakkeista noin puolet ilman reunakarvoja.

Kuten Pika II, mutta kaleet värittyvät fenolikäsittelyssä vaalean ruskeiksi, Pika II:n taas tumman ruskeiksi (molempien jyvät tumman ruskeiksi)

PIKA I

SUMMARY:

ON SOME CHARACTERISTICS OF SPRING WHEAT VARIETIES

ELLI KORPINEN

State Seed Testing Station, Helsinki

The sale of seed for sowing purposes is not allowed in Finland without a guarantee based on a certificate issued by the State Seed Testing Station. The guarantee, however, covers only germination and purity, but it is commonly issued, particularly with all cereals, to cover also genuineness of variety, though it is compulsory only with regard to the two top quality seed classes and does not concern ordinary seed on sale. The State Seed Testing Station must therefore possess a thorough knowledge of the varieties and their differentiation. Characteristics of the varieties are subject to constant study with new varieties appearing on sale. The above table of investigation on spring wheat varieties is a result of these studies and contains all the varieties that have been on sale at least for some time during the past 20 years, and of which a sample has been sent to the State Seed Testing Station in accordance with the seed law. Altogether 25 varieties of spring wheat are presented here.

The newest, as well as some of the oldest varieties, have been studied only some 2—3 years, most varieties, however, for 10—20 years. Characteristics of the varieties have been investigated both in the laboratory and in the field.

The above table of investigation provides a supplement to the table published earlier in this journal (Journal of the Scientific Agricultural Society of Finland, Vol. 13, 1941 (145—164)). In each the spring wheat varieties are classified approximately according to the same characteristics.